

תפ"ח 20705/07/14 - סולומון רדאי נגד מדינת ישראל

בית המשפט המחוזי בירושלים
לפני השופטים: י' נועם - סגן נשיא, ר' פרידמן-פלדמן, מ' בר-עם
תפ"ח 20705-07-14 סולומון רדאי נ' מדינת ישראל

סולומון רדאי
באמצעות הסנגוריה הציבורית

המבקש

מדינת ישראל
באמצעות פרקליטות מחוז ירושלים

נגד
המשיבה

החלטה

סגן הנשיא י' נועם:

הבקשה

1. בעקבות הכרעת-דין מיום 26.11.18, שבה זוכה המבקש מעבירת רצח - לפי סעיף 300(א)(2) לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן - החוק), הגיש המבקש בקשה לפיצויים בגין תקופת המעצר הממושכת שבה היה נתון - ארבע שנים וחמישה חודשים - לפי סעיף 80 לחוק. על-פי סעיף זה, רשאי בית-המשפט לצוות על אוצר המדינה לשלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה, או בשל אישום שבוטל; וזאת על-יסוד כל אחת משתי העילות שלהלן: האחת - אם מצא "שלא היה יסוד להאשמה"; והשנייה - אם "ראה נסיבות אחרות המצדיקות זאת". בגדרה של בקשה זו הגישו הצדדים טיעונים בכתב, השמיעו טיעונים בעל-פה והגישו טיעונים משלימים.

2. נקדים ונציין, כי כפי שנקבע בהכרעת-הדין, המשיבה ביקשה לבסס את הרשעת המבקש בעבירת רצח, על שתי ראיות מרכזיות ועיקריות: הודאותיו של המבקש לפני מדובב, סוכן משטרת; וכן גרסאותיהן של שתי עדות, אשר על-פי הנטען ראו את המבקש ואת המנוחה שעות ספורות לפני הרצח; זאת בצד ראיות נוספות שבהן מצאה חיזוק לראיות האמורות. בנימוקי הזיכוי נקבע, כמפורט בהרחבה בהכרעת-הדין, כי משקלן של הודאות המבקש לפני הסוכן הוא דל ואפסי, זאת, בין-השאר, לאור תוכנו, נסיבות גבייתן, משקלן הפנימי, ואי-התיישבותן עם הראיות הפורנזיות שהיו בתיק; כי גם משקלן של גרסאות שתי העדות בעניין זיהוי המבקש יחד עם המנוחה מספר שעות לפני היעלמותה, הוא נמוך ודל, בשל נסיבות חקירתן של העדות, משקל הגרסאות, הסתירות ביניהן ואופי הזיהוי שכלל לא היה ודאי; וכי בראיות הנוספות

לא נמצאו כל תימוכין לביסוס האישום.

3. במסגרת הכרעת-הדין עמדנו בהרחבה על תקלות קשות וחמורות שנפלו בחקירת התיק, ובין-השאר - בעניין הפעלת הסוכן משטרתי, בדבר אמצעי חקירה פסולים שננקטו כלפי שתי העדות, וכן מחדלי חקירה רבים, ובכללם - אי-חקירת טענת "אליבי" (טענת - "במקום אחר הייתי", שהועלתה על-ידי המבקש). באופן חריג אף המלצנו בשולי הכרעת-הדין לגורמי החקירה והתביעה לבחון את התקלות שהערנו עליהן הן בעניין הפעלת המדובב, והן לגבי חקירתן של שתי העדות, זאת לשם הפקת לקחים, ככל הנדרש.

טיעוני הצדדים

טיעוני המבקש

4. הבקשה נסמכת הן על העילה הראשונה והן על העילה השנייה, ובגדרה סקר המבקש בהרחבה את התשתית הראייתית שעליה ביקשה המשיבה לבסס את האשמה; את הממצאים והמסקנות שנקבעו בהכרעת-הדין; ואת הביקורת הקשה שנמתחה על-ידי בית-המשפט בגדרה של הכרעת-הדין, על תקלות רבות וחמורות שנפלו בהליכי החקירה.

5. באשר לעילה הראשונה מציין המבקש, כי המשיבה ביקשה לבסס את הרשעתו על שתי ראיות מרכזיות: האחת - הודאותיו לפני הסוכן, והשנייה - עדויות שתי העדות על המפגש הנטען שלו עם המנוחה. הוא מדגיש, כי בית-המשפט קבע שמשקלן של עדויות אלו היה דל ואפסי נוכח תוכן, נסיבות מסירתן ואי-התיישבותן עם ראיות נוספות. בהקשר זה מציין המבקש, כי קביעת בית-המשפט בדבר דלות הראיות ומשקלן האפסי, חלה גם על המצב הראייתי שהיה ערב הגשת כתב-האישום - הן בעניין הודאות המבקש באוזני הסוכן, והן בדבר גרסאותיהן של שתי עדות הראייה. באשר להודאותיו לפני הסוכן-המדובב, מוסיף ומציין המבקש, כי אלו אף עמדו בסתירה לראיות אובייקטיביות ולמצאים הפורנזיים; וכי המשיבה לא עמדה בחובתה עוד בטרם הגשת כתב-האישום להשוות בין ההתוודות לבין הממצאים האובייקטיביים. בכל הנוגע לשתי העדות, מוסיף ומציין המבקש, כי המשיבה כשלה בכך שלא בחנה כראוי את גרסאות העדות, עוד בטרם הגשת כתב-האישום, זאת לנוכח הסתירות המהותיות (הן בין הגרסאות עצמן והן ביחס לראיות אחרות), והראיות שהיו בדבר לחצים קשים ופסולים שהופעלו על-ידי החוקרים כלפי העדות במסגרת חקירתן - אמצעים פסולים שהתלונות בעניינם היו מתועדות בתיק החקירה, אך לא הועברו על-ידי החוקרים או הפרקליטות לבדיקת מח"ש.

המבקש מוסיף וטוען, כי הייתה חובה על המשיבה לבחון את הראיות המרכזיות - הן ביחס להתוודותו בפני

הסוכן והן ביחס להודעותיהן של שתי העדות, עוד לפני הגשת כתב-האישום, וכי בחינה כזאת מובילה למסקנה שמלכתחילה מדובר בראיות דלות, בעלות משקל אפסי, כפי שנקבע בהכרעת-הדין. לכך הוסיף המבקש רשימה של מחדלי חקירה רבים שנקבעו במסגרת הכרעת-הדין, ובכלל זה, הימנעות המשטרה והמאשימה מלחקור את טענת ה"אליבי" של המבקש, ומלבדוק ראיות אחרות שיכלו לשפוך אור בשאלת אישומו, וכן אבדן ראיות, כמו חלק מהקלטות השיחות של הסוכן עם המבקש.

עוד טוען המבקש באשר לעילה הראשונה, כי המשיבה פעלה בחוסר סבירות קיצוני בבחינת חומר הראיות בתיק, בכך שלא בדקה בזהירות המתבקשת - הן את נסיבות ההתוודות לפני הסוכן - התוודות שלא הלמה את הראיות האובייקטיביות והפורנזיות, והן את הודעות שתי העדות - זאת לנוכח אמצעי החקירה הקיצוניים והפסולים בחלקם שהופעלו עליהן והגרסאות הרבות והשונות שנתנו; וכן בכך שלא נתנה דעתה למחדלי החקירה שצוינו בהכרעת-הדין אשר סיכלו את האפשרות לשפוך אור על הראיות בתיק ועל שהתרחש בליל 26.4.03. לטענת המבקש - היעדר בחינה אובייקטיבית על-ידי המאשימה בטרם הגשת כתב-האישום, של מארג הראיות, אל מול התעלמות מוחלטת משיטות החקירה הקיצוניות, החריגות והפסולות ששימשו לגבייתן - מובילה למסקנה שלפיה לא היה יסוד לאישומו של המבקש ולא היה מקום, אפוא, להעמידו לדין; כאשר מסקנה זו מתחזקת נוכח מחדלי החקירה הרבים והמשמעותיים בתיק, ובכללם אי-חקירת טענת ה"אליבי".

בכל הנוגע לעילה השנייה, טוען המבקש, כי נסיבותיו הייחודיות של תיק זה עולות כדי נסיבות אחרות מיוחדות המצדיקות פיצוי בגין ימי מעצר. בהקשר זה טוען המבקש, כי האופן הקיצוני והייחודי של ניהול החקירה בתיק זה, העובדה שלבסוף נקבע, כי משקל הראיות דל ואפסי, ומחדלי החקירה המשמעותיים והרבים - עולים כדי נסיבות מיוחדות המספיקות כדי לזכות אותו בפיצויים מלאים עבור ימי מעצרו. בהקשר זה מנה המבקש את הנסיבות שצוינו בהכרעת-הדין בעניין הפגמים בהפעלת הסוכן; הפעלת לחץ בלתי סביר ופסול על שתי העדות כדי שיפילו את המבקש; העמדת המבקש לדין בגין עבירות שביצע יחד עם הסוכן ובשידולו - אשר נמחקו על-ידי בית-המשפט מכתב-האישום בשלב מוקדם; וכן מחדלי חקירה, ובכללם אי-בדיקת טענת אליבי, היעדר תיעוד מלא של פעולות החקירה ואובדן חומר חקירה רב ומשמעותי. לכך הוסיף המבקש נסיבות אישיות המצדיקות פיצוי, ובכללן: משך המעצר - 1643 ימים, והכל בתנאי הכליאה הקשים השוררים בישראל וההפרה המתמשכת של סטנדרט חוקתי בעניין רמות הצפיפות הקיימת בבתי הכלא בישראל וכישלון המדינה לדאוג לשטח מחייה נאות לאסיר, כאמור בבג"צ 1892/14 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' שר הפנים ואח' (13.6.17). עוד טוען המבקש, כי קמה עילה לפיצוי גם בשל הפגיעה בשמו הטוב - עת "הוכתם" שמו בתקופת מעצרו הממושכת כ"רוצח", שעה שהורחק ממשפחתו ומסביבתו הקרובה; הפגיעה הכלכלית

הקשה - עת הופסקה העסקתו במקום עבודתו הקבוע; והפגיעה הנפשית בעקבות המעצר הממושך, שבמהלכו גם נזקק לקבל תרופות פסיכיאטריות בשל המצב הנפשי הקשה שבו היה שרוי.

בשל שהייתו במעצר בשנת 2003 תקופה של חודש (מיום 29.4.03 ועד ליום 28.5.03), וכליאתו במעצר ממושך מיום 26.6.14 עד לשחרורו לאחר זיכוי ביום 26.11.18, בסך הכל תקופה כוללת של 1643 ימים, עתר המבקש לפיצוי בסכום המרבי הקבוע בתקנות, שעמד נכון ליום הגשת הבקשה על 651,022 ש"ח.

טיעוני המשיבה

6. המשיבה גורסת, כי אין בסיס לפסיקת פיצויים למבקש, הן לפי העילה הראשונה שבסעיף 80 לחוק, והן בשל העילה השנייה.

באשר לעילה הראשונה, שעניינה "היעדר יסוד לאשמה", גורסת המשיבה, כי הראיות שנאספו בתיק ערב הגשת כתב-האישום, וכן אלו שהובאו במהלך שמיעת הראיות, הקימו סיכוי סביר להרשעת המבקש, שעיקרן - הודאתו באוזני הסוכן הסמוי, וכן חיזוקים נוספים, ובעיקר עדויותיהן של שתי עדות הראייה אודות המפגש המוקדם הנטען בין המבקש לבין המנוחה. בעניין קיומן של הראיות לכאורה במועד הגשת כתב-האישום, הפנתה המשיבה להחלטת בית-משפט זה במסגרת הליכי המעצר, שבה נקבע כי קיימות ראיות לכאורה להוכחת ביצוע עבירת רצח. באשר לטענות המבקש בעניין מחדלי החקירה, מציינת המשיבה, כי מהבנתה את הכרעת-הדין, הרי שלא מחדלים אלו היוו את הבסיס לזיכוי; ואין מדובר במחדלים המבססים עילה לפיצוי.

בכל הנוגע לעילה השנייה, שעניינה, כאמור, "נסיבות אחרות המצדיקות זאת", מדגישה המשיבה, כי בעניינו של המבקש לא עולות נסיבות המצדיקות מתן פיצוי. בהקשר זה מציינת המשיבה, כי המבקש זוכה, להבנתה, מחמת הספק בלבד, זאת היות שלא הייתה קביעה פוזיטיבית שהלה לא ביצע את עבירת הרצח שיוחסה לו, ועל כן טיב הזיכוי אינו מצדיק מתן פיצוי. המשיבה מוסיפה וטוענת, כי הטענות שהעלה המבקש אודות התנהלות החקירה אינן מקימות עילה לפיצוי; ואף תקופת המעצר הממושכת אינה מהווה עילה לפיצוי, שכן הימשכות המשפט נבעה מריבוי הראיות, מורכבות ההליך והיקפו של התיק. באשר לאובדן מקום העבודה, מציינת המשיבה, כי המבקש הפסיק לעבוד במקום עבודתו לאחר שבחר להצטרף לסוכן לביצוע פעילות עבריינית משותפת. עוד מציינת המשיבה, כי אין עילה לפיצוי המבקש בגין מחיקת העבירות הנוספות שיוחסו לו, בעניין פעילותו המשותפת יחד עם הסוכן, למרות שהתקבלה בעניין זה טענתו בדבר "הגנה מן הצדק".

יצוין, כי בתגובתה הראשונה בכתב, לא התייחסה המשיבה לקביעת בית-המשפט בהכרעת-הדין, כי הודאות המבקש לפני הסוכן וכן גרסאות שתי העדות - היו בעלות משקל דל ואפסי. המשיבה הסתפקה בטיעון כללי, שלפיו היו נגד המבקש ראיות לכאורה, כפי שנקבע בהליכי המעצר; אך היא התעלמה מממצאי ומסקנות הכרעת-הדין, כי משקלן של הראיות, כבר מלכתחילה היה דל ואפסי. בתגובה משלימה בכתב, הדגישה המשיבה, כי מצב הראיות בעת הגשת כתב-האישום היה שונה מזה שנתחוויר תוך כדי ניהול ההליכים; כי הקביעה שלפיה משקל הודאותיו של המבקש היה אפסי ודל, באה לשיטתה רק בעקבות עדותו של המבקש בבית-המשפט; וכי גם הקביעה שלפיה משקל הגרסאות של שתי העדות היה אפסי ודל, באה על-פי הנטען רק בעקבות כרסום התשתית הראייתית בעניין עדותן תוך כדי ניהול התיק. על-כן הדגישה המשיבה, כי המארג הראייתי במועד כתב-האישום העמיד סיכוי סביר להרשעת המבקש בעבירת רצח.

תשובת המבקש לטיעוני המשיבה

7. במענה לטיעוני המשיבה, ציינו באי-כוח המבקש, כי המשיבה התעלמה למעשה מממצאי ומסקנות הכרעת-הדין, ומהביקורת שנמתחה בהכרעת-הדין על התקלות הרבות שנפלו בתיק, והעלו חשש, כי התעלמות זו מהביקורת, ואי-הפנמת הביקורת, עלולה ליצור מצב שבו התקלות הרבות האמורות ישובו על עצמן בתיקים אחרים. בנסיבות אלו סברו באי-כוח המבקש, כי ראוי שבית-המשפט יפרט בהרחבה, במסגרת ההחלטה בבקשה זו, את כל המחדלים הדורשים תיקון, כדי לפעול לתיקונם של המחדלים הדורשים תיקון, ולמנוע מצב שבו המשטרה תחזור על הטעויות הקשות שנעשו בתיק זה. כן ציינו באי-כוח המבקש, כי לא היה ראוי שהמשיבה תזכיר את העבירות הנוספות שביצע המבקש יחד עם הסוכן, שכן לגבי אותן עבירות נקבע, בהחלטה מקדמית, כי האישום בעניין מבוטל מחמת הגנה מן הצדק, שכן ביצוען היה נגוע בהדחה פסולה מצד המשטרה.

דיון והכרעה

המסגרת המשפטית

8. המסגרת הנורמטיבית בעניין הבקשה דנן מצויה, כאמור, בסעיף 80 לחוק, הקובע כי "משפט שנפתח שלא דרך קובלנה וראה בית-המשפט שלא היה יסוד להאשמה, או שראה נסיבות אחרות המצדיקות זאת, רשאי הוא לצוות כי אוצר המדינה ישלם לנאשם הוצאות הגנתו ופיצוי על מעצרו או מאסרו בשל האשמה שממנה זוכה, או בשל אישום שהוטל לפי סעיף 94(ב) לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, בסכום שייראה לבית המשפט...".

בתקנות סדר הדין הפלילי (פיצויים בשל מעצר ומאסר), התשמ"ב-1982 נקבעו הוראות בעניין הוצאות ההגנה

(בתקנה 9) ובדבר פיצוי בגין מעצר או מאסר (תקנה 8). בתקנה 8(א) נקבע, כי "סכום הפיצוי המרבי בעד יום מעצר או מאסר, הוא החלק ה-25 של השכר החודשי הממוצע במשק ביום מתן החלטת בית-המשפט לעניין הפיצוי, כפי שקבע שר העבודה והרווחה בהודעה לפי סעיף 198א לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשכ"ח-1968".

9. בבסיס העילה לפסיקת פיצויים, לפי סעיף 80 לחוק, ניצבת המטרה לאזן בין זכויות היסוד של הנאשם לחירות, לכבוד ולפרטיות שנפגעו במעצר או במאסר עד לזיכוי, לבין האינטרס הציבורי של העמדת עבריינים לדין והגנה על ערכיה של החברה ותפקודה התקין כחברה (ע"פ 7826/96 יוסף רייש נ' מדינת ישראל, פ"ד נא(1) 481 (1997)). כן הודגש בפסיקה, כי תשלום הוצאות הגנה או מתן פיצוי בגין ימי מעצר או מאסר, בעילות שנקבעו בסעיף 80 לחוק, הנו בגדר חריג - זאת לאור קיומו של אינטרס ציבורי בהעמדת עבריינים לדין; לנוכח מהותו ואופיו של המשפט הפלילי, בשאלות קשות של אשמה, אחריות וענישה; ולשם מניעת "אפקט מצנן" שירתיע מפני הגשת תלונה או הגשת כתב-אישום (ע"פ 4818/18 דוד הריסון נ' מדינת ישראל (5.8.19)). לצורך פסיקת פיצויים נדרש, כי יתקיימו שני תנאים: הראשון - כי הנאשם הועמד לדין ויצא זכאי במשפטו, לרבות מי שהאישום נגדו בוטל; והשני - קיומה של אחת מהעילות הבאות: האחת - היעדר יסוד לאשמה; והשנייה - "נסיבות אחרות המצדיקות זאת". מדובר "בזכות יחסית", והפיצוי והחזר הוצאות ההגנה יינתנו במקרים הראויים על-פי שיקול דעת בית-המשפט, בזיקה לעילות האמורות (ע"פ 5097/10 גל בוגנים נ' מדינת ישראל (15.1.13); וע"פ 4466/98 דבש נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(3) 73).

10. בהתייחס לעילה הראשונה, שלפיה "לא היה יסוד לאשמה", נפסק כי עניינה במבחן אובייקטיבי - בזיקה להחלטה של "תובע סביר" ובחינת "הסיכוי הסביר להרשעה" - לגבי תשתית הראיות שהייתה בידי התביעה עובר להגשת כתב-האישום. מדובר בעילה שעל-פי הפסיקה המרחב הפרשני בעניינה מוגבל יחסית. יש לבחון, בין-השאר, האם על-סמך התשתית הראייתית שהייתה מונחת לפני התביעה עובר להגשת האישום, "היה תובע סביר וזהיר מגיע למסקנה שיש מקום להגשת כתב-אישום", וכי קיים "סיכוי סביר להרשעה" (ע"פ 5097/10 בעניין בוגנים, לעיל, בפסקה 18; וכן ראו: ע"פ 4466/98 בעניין דבש, לעיל, בעמ' 89). כן הודגש, כי המושג "לא היה יסוד לאשמה" "מצייר מצב קיצוני של אי-סבירות בולטת", "אך פורש עצמו לא אך על מקרים קיצוניים שבהם לא היה כל יסוד לאשמה אלא גם על סוגי מקרים שבהם יסוד האשמה הוא יסוד רעוע" (ע"פ 4466/98 בעניין דבש, לעיל בעמ' 106). עוד הובהר בפסיקה, כי פסיקת פיצויים לפי עילה זו, חלה גם "בסיטואציות חריגות של זדון, חוסר תום לב, רשלנות חמורה ביותר, או אי-סבירות מהותית ובולטת", כאשר בנושא זה על בית-המשפט ליתן דעתו "לכלל הנסיבות, לרבות אלו הנוגעות לחקירה, להתנהלות התביעה ולהליך המשפטי עצמו", ובכלל זה גם לאופן הזיכוי ולשלב שבו זוכה הנאשם (ע"פ 5097/10 בעניין בוגנים, לעיל, בפסקה 18). כן נפסק, כי קביעה במסגרת הליכי מעצר, בדבר קיומה של תשתית ראייתית לכאורה להוכחת

אשמה, אינה מהווה מחסום מהגשת בקשה לפיצוי על בסיס היעדר יסוד לאשמה, כאמור בסעיף 80 לחוק (ע"פ 1767/94 חגי יוסף נ' מדינת ישראל, פ"ד נג(1) 505 (1999)).

11. באשר לעילה השנייה - "נסיבות אחרות המצדיקות זאת" - מדובר ב"עילת מסגרת", המאפשרת הפעלת הסמכות על-ידי בית-המשפט בגישה "מרחיבה" ו"מאוזנת" יותר, שבגדרה הנסיבות הנשקלות הן "גמישות". חלופה זו מקנה לבית-המשפט שיקול דעת רחב; כאשר מן הפסיקה עולה רשימה, שאיננה סגורה, של נסיבות אשר על-פיהן ניתן לפסוק פיצויים לנאשם שזוכה, זאת על-בסיס שתי קבוצות של נסיבות: האחת - שעניינה הליך החקירה והמשפט, והשנייה - המתייחסת לנסיבות האינדיבידואליות של המבקש שזוכה. בגדר הקבוצה הראשונה שעניינה נסיבות הליכי החקירה והמשפט, יש להתייחס, בין-השאר, לסוגיית טיב הזיכוי, וכן לשאלות הקשורות למחדלי חקירה משמעותיים, כמו אי-בדיקת טענת אליבי, עיוות-דין בשל הימשכות ההליכים, וכדומה. הקבוצה השנייה עניינה נסיבותיו האינדיבידואליות של המבקש שזוכה - כמו פגיעה בבריאותו, בשמו הטוב, במשפחתו, במצבו הכלכלי, וכדומה (ע"פ 4466/98 בעניין דבש, לעיל, בפסקה 64; ע"פ 6721/01 עזאם נ' מדינת ישראל, פ"ד נז(3) 73, 79-80 (2003); וע"פ 11024/02 מנצור נ' מדינת ישראל, פ"ד נח(1) 436 (2003)). בהקשר לעילה זו נפסק, כי היא מאפשרת להביא בחשבון "מבחן מאזן של צדק"; כאשר מחד-גיסא - יש לקחת בחשבון את הנזקים האישיים שנגרמו למבקש ואת מידת הפגיעה בזכויותיו החוקתיות; ומאידך-גיסא - יש להתחשב גם בשיקולים ציבוריים שלא יביאו ל"הרתעת-יתר" מהעמדת אדם לדין מקום שבו נאספו ראיות מספיקות להגשת כתב-אישום (ע"פ 5097/10 בעניין בוגנים, לעיל, בפסקה 19; וע"פ 11024/02 בעניין מנצור, לעיל, בעמ' 443). כמו-כן הודגש, כי "מושג המפתח" לעניין העילה השנייה הוא "העוול" שנגרם לנאשם שזוכה "בהסתכלות כוללת", מעבר לנזקים הטבעיים בעצם קיומו של הליך פלילי; ובכלל זה - שיקולים הנוגעים לאופן טיפולן של המשטרה והתביעה במכלול, תקופת המעצר, אי-חקירת טענת אליבי, ועוד (ע"פ 5097/10 בעניין בוגנים, לעיל, בפסקה 20; וכן ראו: ע"פ 4466/98 בעניין דבש, לעיל, בעמ' 91; וע"פ 6621/01 רוברט בדליאן נ' מדינת ישראל, פ"ד נו(5) 870 (2002)). עוד הדגישה הפסיקה את חשיבות העיגון החוקתי של הזכות לחירות והזכות לקניין; ובהקשר זה נפסק, כי "אף אם טרם חקיקת חוקי היסוד הייתה נטייה לצמצם במתן הפיצויים לנאשמים שזוכו, הרי שלאור עיגונה של הזכות החוקתית לחירות יש מקום לפרשנות מרחיבה של סוגי המקרים בהם יינתן פיצוי...". (ע"פ 1442/12 פלוני נ' מדינת ישראל (26.2.13)). בכל הנוגע לנסיבות האישיות של המבקש, נפסק כי תקופת מעצר או מאסר ממושכת של מי שזוכה, מהווה עילה עצמאית מספקת לפיצויים לפי סעיף 80 לחוק, ושיקול נכבד בבחינת שאלת הזכאות לפיצויים (ע"פ 6721/01 עזאם נ' מדינת ישראל, פ"ד נז(3) 73, 79-80 (2003); וע"פ 5140/05 זגורי נ' מדינת ישראל (24.6.07)).

מן הכלל אל הפרט

12. כאמור, הבקשה נסמכת הן על העילה הראשונה - של היעדר יסוד לאשמה, והן על העילה השנייה של "נסיבות אחרות המצדיקות זאת".

כפי שנקבע בהכרעת-הדין, המשיבה ביקשה לבסס את הרשעת המשיב בעבירת רצח, על שתי ראיות מרכזיות ועיקריות: הודאותיו של המבקש בפני הסוכן-המדובב; וכן עדויותיהן של שתי העדות, אשר על-פי הנטען ראו את המבקש ואת המנוחה שעות ספורות לפני הרצח; זאת בצד ראיות נוספות שבהן מצאה חיזוק לראיות האמורות.

13. בנימוקי הזיכוי נקבע, כי משקלן של הודאות המבקש לפני הסוכן הוא דל ואפסי, זאת, בין-השאר, לנוכח כשלים מהותיים ומשמעותיים הנוגעים לאופן הפעלת הסוכן ולהתנהלותו אל מול המבקש, נסיבות מסירת האמרות, משקלן הפנימי, ואי-התיישבותן עם הראיות הפורנזיות וראיות אחרות שהיו בתיק (פסקאות 50-87). עוד נקבע בהכרעת-הדין, כי גם משקלן של גרסאות שתי העדות בעניין זיהוי המבקש יחד עם המנוחה מספר שעות לפני היעלמותה, הוא נמוך, דל ואפסי; זאת בשל נסיבות חקירתן של העדות, אמצעי חקירה פסולים שננקטו נגדן, (חלקם חמורים ביותר, כמו מעצר העדות ואיום על אחת מהן, עולה חדשה מאתיופיה, בגירוש מן הארץ), משקל הגרסאות, הסתירות ביניהן ואופי הזיהוי שכלל לא היה ודאי (פסקאות 88-118). כמו-כן נקבע, כי גם בראיות הנוספות שהביאה המשיבה לא נמצאו כל תימוכין לביסוס האישום (פסקאות 128-134). בנוסף נקבע, כי בחקירת התיק נפלו מחדלים רבים, כמו אי-חקירת טענת "אליבי" שהעלה הנאשם, ושורה של מחדלים נוספים, כמו אבדן חומר חקירה והיעדר תיעוד מלא של חלק מהחקירות; אם כי בהכרעת-הדין צוין, שלנוכח העובדה שהמסד הראייתי היה דל ביותר, אין צורך להכריע בעניין כל מחדל ונפקותו על ההכרעה. הדברים הובאו בפירוט ובהרחבה בהכרעת-הדין, ואין מקום לחזור עליהם מחדש בגדרה של החלטה זו. יצוין ויודגש, למען הסר ספק, כי המשקל הדל והאפסי של התשתית הראייתית המפלילה, בא לידי ביטוי כבר בעת הגשת כתב-האישום, והכרסום בתשתית גם התעצם תוך כדי ניהול ההליכים.

14. כאמור, בהכרעת-הדין גם נמתחה ביקורת על פעולות חקירה רבות, ועל מחדלי חקירה משמעותיים וחמורים; ועל-רקע זה הערנו בשולי הכרעת-הדין כי "טוב יעשו גורמי החקירה והתביעה, אם יבחנו את התקלות וההערות שפורטו בהכרעת-הדין - הן בעניין הפעלת המדובב, הן לגבי חקירתן של שתי העדות שהעידו בסוגיית המפגש המוקדם עם המנוחה, והן אודות תקלות והערות אחרות שצוינו, זאת לשם הפקת לקחים, ככל הנדרש; ועל הנפקויות של תקלות מעין אלה, אין צורך להכביר מילים". הכוונה במילים האמורות, כפי שעולה מהכרעת-הדין עצמה, היא מניעת תקלות שעלולות להביא להודאות שווא, לזיהוי שווא, להפללות שווא; וחלילה - לאישום שווא.

על-רקע זה ביקשנו מב"כ המשיבה להבהיר במהלך הדיון, האם הופקו הלקחים הנדרשים על-ידי הפרקליטות והמשטרה. ב"כ המשיבה ציינה, כי בעקבות מתן הכרעת-הדין התקיימה ישיבה בפרקליטות שבה נסקרה הכרעת-הדין והתקיים דיון אודותיה. לשאלה, האם הייתה הפקת לקחים אל מול המשטרה, שמרבית הכשלים רובצים לפתחה, לא היה לב"כ המשיבה מענה, והיא מסרה שתשלח בעניין זה עדכון בכתב. בטיעונים משלימים בכתב ציינה ב"כ המשיבה, כי הכרעת-הדין נלמדה על-ידי הפרקליטות, וכן הועברה, בסמוך לקבלתה, לידי קצין אג"מ של מרחב "קדם" ולגורמים משפטיים נוספים. כן צוין, כי "המשיבה רואה חשיבות בהפנמת הכרעת הדין והערות בית-המשפט הנכבד הכלולות בו, ופועלת לשם כך"; אך מעבר לאמור, לא דווח כי יצא מסמך כלשהו בכתב, בין על-ידי הפרקליטות ובין על-ידי המשטרה, הן לשם הפקת לקחים, והן לצורך הנחיית הגורמים המתאימים, ובעיקר במשטרה, למניעת תקלות, חלקן חמורות, כמו אלו שנתגלו בחקירת תיק זה.

15. סבורים אנו, כי בענייננו יש מקום לחייב את אוצר המדינה בתשלום פיצויים למבקש ולו מכוח העילה השנייה שבסעיף 80 לחוק, בשל הצטברותן של נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת - הן נסיבות הנוגעות לחקירה והן נסיבות אישיות. הנסיבות הקשורות בחקירה עיקרן: ליקויים, פגמים ותקלות בחקירה, הן בהפעלת המדובב, והן בחקירת שתי העדות שבעניינן הופעל לחץ בלתי סביר ופסול; מחדלי החקירה, ובכללם מחדל משמעותי של אי-חקירת טענת "אליבי", וכן היעדר תיעוד מלא של פעולות החקירה ואובדן חומר חקירה רב ומשמעותי; וכן העובדה שלבסוף נקבע, כי משקל הראיות הוא דל ואפסי - הכל כמפורט בהכרעת-הדין. לכך יש להוסיף גם נסיבות אישיות המצדיקות פיצוי, ובכללן: תקופת המעצר הממושכת - 1643 ימים; הפגיעה בשמו הטוב של המבקש עת נעצר למשך כארבע שנים וחצי כחשוד ברצח, אגב הרחקתו ממשפחתו ומסביבתו הקרובה; הפגיעה הכלכלית הקשה - עת הופסקה העסקתו במקום עבודתו הקבוע; וכן המצוקות הנפשיות שבהן היה נתון בעקבות מעצרו הממושך, כאשר על-פי הנטען, והמשיבה לא חלקה על כך, גם נזקק לתרופות פסיכיאטריות בכלא. נסיבות אלו עולות כדי "נסיבות מיוחדות" המצדיקות פסיקת פיצויים בשיעור משמעותי ובקרבת הסכום המרבי הקבוע בתקנות, בגין ימי מעצרו של המבקש, מיום הגשת כתב-האישום - 10.7.14, ועד למועד הכרעת-הדין - 26.11.18 (תקופה שלא כוללת את המעצר לצרכי חקירה - מיום 29.4.03 ועד ליום 28.5.03, וכן מיום 26.6.14 ועד ליום 9.7.14).

בכל הנוגע לעילה הראשונה, של היעדר יסוד להאשמה, הרי שלנוכח הקביעות בהכרעת-הדין, שלפיהן התשתית הראייתית העיקרית לאישום הייתה בעלת משקל "נמוך", "אפסי" ו"דל", ושהתשתית הדלה הייתה גם בעת הגשת האישום, ייתכן כי ניתן לראות את המקרה הנדון, כמקרה גבולי, שבו יסוד ההאשמה היה "יסוד רעוע" (כמשמעו בפסיקה), המקיים הצדקה לפסיקת פיצויים לפי העילה הראשונה. ואולם, לא נקבע מסמרות בעניין זה, שכן כאמור

בענייננו די בקיומה של העילה השנייה - של "נסיבות אחרות המצדיקות זאת" - כדי להצדיק פסיקת פיצויים, כאשר לנסיבות אלו מתווספת העובדה שיסוד ההאשמה היה רעוע.

16. על-יסוד האמור לעיל, תפצה המדינה את המבקש, בגין ימי מעצרו ממועד הגשת כתב-האישום ועד למועד מתן הכרעת-הדין, בסכום המצוי בקרבת שיעור הפיצוי המרבי הקבוע בתקנות - שאותו נעמיד על 600,000 ₪, כערכו היום.

מזכירות בית-המשפט תמציא עותקים מההחלטה לצדדים.

ניתנה היום, כג בתשרי תש"פ, 22 באוקטובר 2019, בהיעדר הצדדים.

משה בר-עם, שופט

**רבקה פרידמן-
פלדמן, שופטת**

יורם נועם, סגן נשיא